

Djundiks proti Lotyšsku, rozsudek ze dne 15. 4. 2014 - K odpovědnosti státu za poškození zdraví zadržené osoby a k rozložení důkazního břemene

Stěžovatel: Djundiks

Žalovaný stát: Lotyšsko

Číslo stížnosti: 14920/05

Datum: 15.04.2014

Článek Úmluvy: čl. 3
čl. 5 odst. 1 písm. e)

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: alkoholici, nelidské zacházení, podmínky přijatelnosti, spravedlivé zadostiučinění, účinné vyšetřování, vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, zákonné zatčení nebo uvěznění

Český právní řád: čl. 7 a 8 Listiny základních práv a svobod
§ 1, § 13 odst. 1 a § 31a odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
§ 16 a 17 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

Významnost: 2

K odpovědnosti státu za poškození zdraví zadržené osoby a k rozložení důkazního břemene

Autorský komentář:

V judikatuře Nejvyššího soudu dosud chybí rozhodnutí zabývající se problematikou náhrady škody a nemajetkové újmy v důsledku poškození zdraví, ke kterému mělo dojít během zadržení poškozeného Policií ČR. Přínos předkládaného rozhodnutí ESLP je proto v tom, že vysvětluje povinnosti státu na poli článku 3 Úmluvy, zejména povinnost zdokumentovat zdravotní stav zadržného v době jeho zadržení a v případě, že dojde k poškození jeho zdraví v průběhu zadržení, povinnost věrohodně vysvětlit, jak k tomu došlo. Projeví se zde proto princip obráceného důkazního břemene, kdy to není poškozený, kdo musí prokázat, že mu škoda na zdraví byla způsobena policií, ale je věcí státu, aby prokázal, že k poškození zdraví poškozeného došlo již před zadržením, popř. že k němu sice došlo v průběhu zadržení, ale poškozený si je způsobil sám, nebo mu bylo způsobeno legálním a proporcionálním zásahem ze strany orgánů státu. Vedle toho shrnuje rozhodnutí judikaturu ESLP v otázce legálnosti zadržení opilé osoby na záchytné stanici, která rovněž nebyla dosud v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl 19. srpna 2003 zadržen obecní policií. Okolnosti zadržení jsou mezi stranami sporné.

Podle vlády byla záchranná a požární služba dne 19. srpna 2003 ve 20 hodin telefonicky informována o muži, který leží na zemi blízko bytového domu. Hlídka policie města Liepaja dorazila na udanou adresu a objevila stěžovatele uvnitř budovy ležícího obličejem dolů na schodech. Zdál se být ve stavu těžké opilosti, nebyl schopný komunikovat ani se identifikovat, nebyl schopen pohybu a měl modřiny a odřeniny na obličeji. Policisté stěžovatele odnesli za nohy a ruce do policejního vozu a odvezli ho na policejní stanici. Tam byla zdravotníkem jeho zranění na obličeji ošetřena a zaznamenána. Policisté poté stěžovatele odnesli do pokoje protialkoholní záchytné stanice („sobering-up room“) a položili ho na postel. Později v noci si stěžovatel stěžoval na bolest v levé noze. Zdravotník zavolal sanitku a stěžovatel byl převezen do nemocnice.

Stěžovatel s verzí vlády nesouhlasil. Podle své verze událostí seděl stěžovatel dne 19. srpna 2003 mezi šestou a sedmou hodinou večer s lahví piva v ruce na lavičce u bytového domu, ve kterém bydlel. Když se objevila obecní policie, dva policisté k němu přistoupili s tím, že jej vezmou na policejní stanici. Policisté stěžovatele neinformovali o důvodech zadržení. Do policejního vozu stěžovatel nastoupil sám. Na policejní stanici byl ve 20 hodin a 55 minut vyhotoven protokol o zadržení. Na stanici byl stěžovatel rovněž krátce vyšetřen, aby byl zjištěn jeho zdravotní stav a stupeň opilosti. Po vyšetření policista vyzval stěžovatele, aby okamžitě vstal. Stěžovatel mu odpověděl, že je schopný vstát sám, ale pomalu. Jiný policista stěžovateli nařídil, aby udělal, co se po něm chce, chytil stěžovatele za ramena a přitlačil ho ke zdi. Stěžovatelovo levé oko bylo při tom zraněno tak, že později muselo být sešito několika stehy. Policista pak stěžovatele chytil za oblečení a táhl ho po zemi dolů po schodech na záchytku. Stěžovatel byl po operaci pravé nohy, proto se snažit přetočit na levou stranu, aby pravou nohu ušetřil. Když byl stěžovatel tažen dolů ze schodů, ucítil ostrou bolest v levé noze a začal křičet. Policista nezastavil, odtáhl ho až do cely a nechal jej tam. Stěžovatel se nemohl hýbat.

Po nějaké době vstoupily do jeho cely tři osoby, sundaly mu kalhoty, při čemž mu způsobily další bolest, a injekčně mu aplikovaly nějaké látky. Jiný policista poté po stěžovateli požadoval podepsání dalšího protokolu, stěžovatel odmítl s tím, že již jeden protokol podepsal. Kolem páté hodiny ranní přijela sanitka a odvezla stěžovatele do nemocnice.

Podle záznamů záchranné služby dorazila sanitka k policejní stanici v 5 hodin a 13 minut. Stěžovatel měl zraněnou levou kyčel a hlavu, měl modřiny na obličeji a na spodní části těla a byl opilý. Sanitka stěžovatele odvezla do nemocnice, kde mu bylo naměřeno 0.25 promile alkoholu v krvi. Po vyšetření rentgenem byla stěžovateli diagnostikována zlomenina levé kyčle. Dne 22. srpna 2003 byl stěžovatel operován.

Dne 2. září 2003 obdržel stěžovatel výpis ze své zdravotní dokumentace, výpis neobsahoval žádný záznam stěžovatelova vlastního popisu okolností zranění.

V září 2003 podal stěžovatel stížnost k státnímu zástupci. Znalec přezkoumal zdravotnickou dokumentaci stěžovatele a dospěl k závěru, že stěžovatel utrpěl zlomeninu levé kyčle, což znalec vyhodnotil jako středně těžké zranění, které mohlo být způsobeno úderem tupého předmětu nebo nárazem na takový předmět. Policie rozhodla, že trestní řízení nebude zahájeno.

Stěžovatel podal v říjnu 2003 další stížnost, ve které uvedl, že byl dvěma svědky viděn, jak sám nastupuje do policejního vozu. Státní zástupce v listopadu 2003 zrušil první rozhodnutí policie, neboť

k okolnostem případu nebyl vyslýchán stěžovatel, sousedé, osoba, která zavolala záchrannou a požární službu, svědci identifikovaní stěžovatelem ani personál sanitky. / po dalším vyšetřování však policie v listopadu 2003 znovu odmítla zahájit trestní řízení. Ve druhém rozhodnutí policie mj. uvedla, že nebylo možné identifikovat přímé svědky, kteří by poskytli objektivní informace o zadržení stěžovatele. Policie uzavřela, že stěžovatel „mohl utrpět“ zranění tím, že spadl na schodech bytového domu. Nebylo shledáno, že by policisté překročili svou pravomoc, že by proti stěžovateli bylo užito nepřiměřené, síly nebo že by mu byla zranění způsobena na policejní stanici. Stížnost stěžovatele proti druhému rozhodnutí policie byla zamítnuta státním zástupcem a posléze dvěma výše postavenými státními zástupci i úřadem nejvyššího státního zástupce.

PRAVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení článků 3 a 13 Úmluvy
2. Stěžovatel tvrdil, že s ním policisté po jeho zadržení špatně zacházeli. Uvedl, že vyšetřování jeho stížnosti vnitrostátními orgány nebylo efektivní, nezávislé a důkladné. Došlo podle něj k porušení článků 3 a 13 Úmluvy, které znějí:

Článek 3 (Zákaz mučení)

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

Článek 13 (Právo na účinné opravné prostředky)

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

1. K odůvodněnosti
2. K tvrzenému špatnému zacházení a jeho prošetření

(b) Hodnocení soudu

50. Soud připomíná, že principy aplikovatelné při tvrzeném špatném zacházení ve vazbě nebo při jiném zadržení ze strany policie a povinnost státu vyšetřit takové tvrzené špatné zacházení popsal v případech vedených proti Lotyšsku mnohokrát (viz Vovruško proti Lotyšsku, č. 11065/02, rozsudek ze dne 11. prosince 2012, § 41 až 43; Timofejevi proti Lotyšsku, č. 45393/04, rozsudek ze dne 11. prosince 2012, § 92 – 95; Sorokins a Sorokina proti Lotyšsku, č. 45476/04, rozsudek ze dne 28. května 2013, § 95; Holodenko proti Lotyšsku, č. 17215/07, rozsudek ze dne 2. července 2013 § 64; Grimailovs, cit. výše, § 100-106).
51. V nyní posuzovaném případě považuje Soud za politováníhodné, že stěžovatel nebyl podroben komplexní lékařské prohlídce před tím, než byl zadržen na policejní stanici v Liepaja. Taková prohlídka by byla na místě, zejména s ohledem na tvrzení vlády, že stěžovatel upadl na schodech a nebyl schopný komunikace a samostatné chůze. Zpráva z prohlídky by mohla objasnit rozsah zranění, která stěžovatel utrpěl před svým zadržením.
52. Navíc v případech, jako je tento, je tím spíše důležité, aby byl před umístěním do policejní vazby zadržená osoba vyšetřena lékařem. To by nejen zaručilo, že osoba je způsobilá k umístění do policejní vazby (viz, mutatis mutandis, Jasinskis proti Lotyšsku, stížnost č. 45744/08, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 66), ale rovněž by to umožnilo žalovanému státu zbavit se povinnosti prokázat přijatelné věrohodné vysvětlení uvedených zranění. V této souvislosti Soud poznamenává, že lékařské vyšetření je důležitá pojistka proti špatnému zacházení se zadrženou osobou, která by měla být uplatněna na samém počátku omezení svobody, bez ohledu na to, jak je upraveno dotčeným právním řádem (viz, mutatis mutandis,

Turkem proti Turecku, č. 33086/04, rozsudek ze dne 18. září 2008, § 24).

53. Soud nemůže akceptovat tvrzení vlády, že stěžovatelův zdravotní stav při jeho zadržení nevyžadoval komplexní lékařskou prohlídku, když zde nebyl důvod „předpokládat jakákoliv skrytá zranění ..., neboť stěžovatel si na svůj zdravotní stav nestěžoval“, neboť tím by bylo jednoznačně obráceno důkazní břemeno. Soud již uvedl, že pokud vnitrostátní orgány neprovedou lékařskou prohlídku před umístěním stěžovatele do vazby, nemůže se vláda na svou obranu dovolávat neprovedení prohlídky a tvrdit, že posuzovaná zranění předcházela zadržení stěžovatele policií (viz Turkem, cit. výše, § 43).
54. V této souvislosti není bez významu, že podle vlády byl stěžovatel při zadržení neschopen komunikace a samostatné chůze. Pokud byl stěžovatel skutečně nesen na policejní stanici ne zcela při vědomí poté, co spadl na schodech mimo prostory policejní stanice, je z výše uvedené judikatury patrné, že policejní orgány byly povinny vyžádat si lékařské stanovisko, než jej zadržely na stanici, nebo měly bez zbytečného odkladu zavolat sanitku. Soud již v podobném kontextu rozhodl, že zadržení osoby je tak závažné opatření, že je ospravedlněno pouze tam, kde jiná, méně závažná, opatření byla zvážena a shledána nedostatečnými k zajištění soukromého nebo veřejného zájmu, který může vyžadovat zadržení příslušné osoby (viz Witold Litwa proti Polsku, č. 26629/95, rozsudek ze dne 4. dubna 2000, § 78).
55. Soud dále poznamenává, že 19. srpna 2003 při přijetí stěžovatele na policejní stanici byly po vizuální prohlídce zaznamenány jen modřiny na obličeji stěžovatele a zranění jeho levého obočí. Lékařská zpráva záchranné služby, vypracovaná asi o osm hodin později, odhalila více zranění na těle stěžovatele - na jeho levé kyčli a na hlavě; rovněž byly zaznamenány další modřiny na dolní části jeho těla. Navíc dvě medicínsko-právní zprávy potvrdily tato zranění, byť opožděně, a to zejména zranění stěžovatelovy kyčle a modřiny na dolní části těla. Podle názoru Soudu zjištění obsažená v uvedených zprávách, a sice že zranění stěžovatele mohla být utrpěna v důsledku nárazu do tupého předmětu, odpovídají tvrzení stěžovatele, že byl tažen dolů po schodech policejní stanice po levé straně svého těla. Tato zjištění jsou natolik závažná, že mohou být považována za špatné zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy (viz Ribitsch proti Rakousku, rozsudek ze dne 4. prosince 1995, § 13 a 39, série A č. 336).
56. Musí být proto posouzeno, zda vláda poskytla věrohodné vysvětlení toho, čím byla způsobena tato další zranění stěžovatele - zranění kyčle a modřiny na dolní části jeho těla - a zda vláda předložila důkazy zpochybňující věrohodnost tvrzení stěžovatele.
57. Soud znovu zdůrazňuje, že pokud jde o osobu zbavenou svobody, využití síly, pokud nebylo zcela nezbytné s ohledem na chování této osoby, je zásahem do lidské důstojnosti a je principiálně porušením práva uvedeného v článku 3 (viz Ribitsch, cit. výše, § 38). Použití síly v souvislosti se zadržením osoby, i pokud vede ke zranění, nemusí být porušením článku 3, zejména v případech, kdy je použití síly důsledkem stěžovatelova chování (viz Berlinski proti Polsku, č. 27715/95 a 30209/96, rozsudek ze dne 20. června 2002, § 64). Při aplikování těchto principů rozhodl Soud ve věci Holodenko, že použití síly proti stěžovateli nebylo přiměřené vzhledem k závažnosti zranění stěžovatele a k jeho chování (viz Holodenko, cit. výše, § 70). Ve věci Igars však Soud rozhodl, že stěžovatel nevznosl hájitelné tvrzení („arguable claim“), že s ním bylo zacházeno špatně, jak tvrdil (viz Igars proti Lotyšsku, č. 11682/03, rozsudek ze dne 5. února 2013, § 72). V některých dalších případech Soud nemohl na základě předložených důkazů stanovit, jestli použití síly proti stěžovateli bylo zcela nezbytné a přiměřené okolnostem (viz Sapožkovs proti Lotyšsku, č. 8550/03, rozsudek ze dne 11. února 2014, § 66, dosud není konečné), zda zranění stěžovatele při zadržení byla způsobena jak tvrzeno (viz Grimailovs, cit. výše, § 109), zda bylo se stěžovatelem špatně zacházeno v den jeho zatčení nebo zda se státní orgány uchýlily k fyzickému násilí, které nebylo zcela nezbytné vzhledem k chování stěžovatele (srov. Timofejevi, cit. výše, §81).
58. V nyní posuzovaném případě Soud nesouhlasí s námitkou vlády, že podání stížnosti až dne 16. září 2003 snižuje důvěryhodnost tvrzení stěžovatele o špatném zacházení. Soud souhlasí se stěžovatelem, že jeho stížnost nemůže být považována za bezdůvodně opožděnou, když ji podal

do pěti dnů od svého propuštění z nemocnice. Není ani možno říct, že věrohodnost tvrzení stěžovatele snižuje skutečnost, že stěžovatel nevznášel stížnosti v nemocnici, nebo když opouštěl policejní stanici. Je nesporné, že stěžovatel trpěl na policejní stanici velkými bolestmi a že musela být zavolána sanitka, aby jej odvezla do nemocnice. Podle Soudu je nepředstavitelné chtít za takových okolností po stěžovateli, aby vnesl stížnost před tím, než byl z policejní stanice odvezen do nemocnice, tím méně, když se jeho stížnost vztahovala k událostem, které se měly stát právě na oné policejní stanici.

59. Vzhledem k tomu, že státní orgány jsou odpovědné za zranění způsobená zadrženým osobám pod jejich dohledem, a při absenci jakéhokoliv přesvědčivého vysvětlení původu zranění zaznamenaných ve třech výše zmíněných lékařských zprávách. Soud uzavřel, že vláda neposkytla věrohodné vysvětlení toho, čím byly způsobeny stěžovatelovo poranění kyčle a modřiny na dolní části těla. Dospěl proto k závěru, že předmětná fyzická zranění byla důsledkem zacházení, za které nese odpovědnost vláda. Došlo tedy k hmotněprávnímu porušení článku 3.
60. Co se týče efektivity vyšetřování, Soud zjistil, že mezi stranami není sporné, že stát měl podle článku 3 Úmluvy procesní závazek provést účinné vyšetřování okolností, za kterých byl stěžovatel zadržen.
61. Soud poznamenává, že státní orgány vyšetřovaly tvrzení stěžovatele. Nedospěl však k závěru, že by toto vyšetřování bylo dostatečně důkladné a efektivní, aby naplnilo požadavky článku 3 Úmluvy.
62. Soud podotýká, že vláda uznala, že prvotní vyšetřování, provedené policií města Liepaja bylo nedostatečné. Policie pouze nařídila znalci, aby přezkoumal lékařské zprávy týkající se stěžovatele. Uvedený znalec nevyšetřil stěžovatele osobně (pro příklady podobných nedostatků ve vyšetřování srov. Vovruško, cit. výše, § 49, Grimailovs, cit. výše, § 115).
63. Soud poznamenává, že při dalším vyšetřování věci nařídila policie města Liepaja další medicínsko-právní přezkoumání, získala informace od záchranné a požární služby a vyslechla některé ze stěžovatelových sousedů. V. S. a lékaře z nemocnice. Ve spisovém materiálu však nejsou informace o tom, že by byl v této fázi vyšetřování vyslechnut sám stěžovatel nebo policisté. Nebyl proveden ani křížový výslech, který by eliminoval nesrovnalosti v tvrzeních o tom, za jakých okolností stěžovatel utrpěl zranění. Nebyl učiněn pokus zhodnotit protichůdné důkazy. Soud má za to, že se policie města Liepaja do značné míry spolehla na údaje, které byly uvedeny v interní zprávě obecní policie, a plně akceptovala, že zranění stěžovatel „mohl utrpět“ před svým zadržením, aniž by vyšetřila nesrovnalosti mezi lékařskou zprávou vyhotovenou při přijetí stěžovatele na policejní stanici a lékařskou zprávou záchranné služby vyhotovenou asi o osm hodin později. Toto zjištění postačuje k tomu, aby zpochybnilo efektivitu vyšetřování policie města Liepaja.
64. Zbývá zjistit, zda výše zmíněné nedostatky mohly být do určité míry vyváženy efektivním dozorem nad vyšetřováním (viz Vovruško, cit. výše, § 51, a Grimailovs, cit. výše, § 114).
65. Ze spisového materiálu vyplývá, že dozorcující státní zástupkyně vyslychala stěžovatelova známého V. S. a že výše postavený státní zástupce z úřadu nejvyššího státního zástupce získal další vyjádření dotčených policistů. Závěry dosažené státními zástupci se však shodují se závěry učiněnými policií v tom, že stěžovatel zranění „mohl utrpět“ dříve. Takový závěr, který neosvětlil nesrovnalosti ohledně zranění stěžovatele, jak byly zaznamenány před a po zadržení, není dostatečný. Soud opakuje, že spočívá na vnitrostátních orgánech, aby poskytly věrohodné vysvětlení pro jakékoliv zranění, které je zdokumentováno při propuštění stěžovatele ze zadržení, když nebylo zdokumentováno při přijetí stěžovatele (viz Turkan, cit. výše, § 42).
66. Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nevzaly během vyšetřování v úvahu význam neprovedení řádné lékařské prohlídky při zadržení stěžovatele ani to, jaké důsledky mělo neprovedení této prohlídky z hlediska povinností policistů podle vnitrostátního práva a Úmluvy.
67. Mimoto, ani policie města Liepaja ani dozorcující nebo výše postavení státní zástupci nevěnovali

pozornost rozporu ve vyjádření policisty, dle kterého stěžovatel nebyl schopen se při vstupu na policejní stanici identifikovat. Podle zprávy o zadržení byl stěžovatel zadržen ve 20 hodin 55 minut. Jen asi o tři hodiny později byl schopen se identifikovat a stěžoval si na bolest nohy. Nebyly podniknuty žádné kroky za účelem zjištění toho, co se stalo mezi půlnocí, kdy si stěžovatel stěžoval na bolest, a pátou hodinou ranní, kdy zdravotník zavolal sanitku.

68. Výše zmíněné okolnosti postačují k tomu, aby Soud uzavřel, že vnitrostátní orgány nezajistily efektivní vyšetření stěžovatelových tvrzení o špatném zacházení ze strany obecní policie. Z toho důvodu bylo shledáno rovněž porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesní části.
69. Účinný právní prostředek nápravy
70. Soud uzavřel, že ve stížnosti podle článku 13 Úmluvy jsou v podstatě opakovány skutečnosti týkající se absence efektivního vyšetřování podle článku 3 Úmluvy, které byly posouzeny výše. Proto Soud nepovažuje za nezbytné posoudit tuto stížnost na porušení článku 13 Úmluvy samostatně.
71. K tvrzenému porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy
72. Stěžovatel namítal porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy. Tvrdil, že § 171 odst. 1 zákona o správních deliktech nemohl představovat právní důvod pro jeho zadržení. Relevantní část článku 5 odst. 1 Úmluvy zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

(e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů, nebo tuláků.“

1. Přijatelnost
2. Hodnocení soudu
3. Soud odkazuje na svou ustálenou judikaturu, podle které má být pravidlo vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků aplikováno s určitou mírou flexibility a bez přílišného formalismu (viz, kromě mnoha dalších rozhodnutí, Estrikh proti Lotyšsku, č. 73819/01, rozhodnutí ze dne 18. dubna 2007, § 94; Leja proti Lotyšsku, č. 71072/01, rozsudek ze dne 14. června 2011, § 50; Timofejevi proti Lotyšsku, č. 45393/04; rozsudek ze dne 11. prosince 2012, § 102; Sorokins a Sorokina, stížnost č. 45476/04, rozsudek ze dne 28. května 2013, § 77).
4. Soud shledal, že v nyní posuzovaném případě je otázka, zda stěžovatel vyčerpal vnitrostátní opravné prostředky podle zákona o správních deliktech, úzce spojená s otázkou odůvodněnosti stížnosti stěžovatele podle článku 5 odst. 1 Úmluvy. Bude proto spojena s posouzením odůvodněnosti.
5. K tvrzení vlády, že stěžovatel měl podat stížnost k Ústavnímu soudu, Soud uvádí, že z podání stěžovatele není zřejmé, že by stěžovatel § 259 zákona o správních deliktech nepovažoval za účinný prostředek nápravy. Spíše trval na tom, že odkaz na § 171 zákona o správních deliktech v protokolu o jeho zadržení jej připravil o možnost využít proceduru zakotvenou v § 259. Vzhledem k této situaci Soud rozhodl, že nebylo nutné, aby se stěžovatel obracel na Ústavní soud, a zamítl předběžnou námitku vlády tvrdící opak.
6. K odůvodněnosti
7. Hodnocení soudu
8. S přihlédnutím k tomu, že strany tuto skutečnost nerozporovaly, Soud shledal, že zadržení stěžovatele na pokoji protialkoholní záchytné stanice („sobering-up room“) na policejní stanici v Liepaja od 20 hodin 55 minut 19. srpna 2003 do 5 hodin 25 minut 20. srpna 2003 bylo „zbavením svobody“ ve smyslu ustanovení článku 5 odst. 1 Úmluvy.
9. První otázka, kterou je třeba zodpovědět, je, zda zadržení spadalo do rozsahu některého z povolených důvodů zbavení svobody vyjmenovaných taxativně v odstavci 1 článku 5 Úmluvy. Vzhledem k tomu, že vláda založila svoji argumentaci na důvodech stanovených v odstavci 1

písm. e). Soud nejprve přezkoumá, jestli zbavení svobody bylo „zákonné držení... alkoholiků“ ve smyslu tohoto ustanovení.

10. Soud opakuje, že podle jeho judikatury článek 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy musí být vykládán v souvislosti se svým předmětem a účelem a nemůže být interpretován tak, že umožňuje pouze zadržení „alkoholiků“ v omezeném slova smyslu (osob s klinickou diagnózou alkoholismu). Podle tohoto ustanovení osoby, které nejsou lékařsky diagnostikovány jako alkoholičtí, ale jejichž jednání a chování pod vlivem alkoholu představuje hrozbu veřejnosti nebo jim samým, mohou být zadrženy za účelem ochrany veřejnosti nebo jejich vlastních zájmů, jako jsou jejich zdraví nebo osobní bezpečnost. Nepovoluje však zadržení osoby pouze z toho důvodu, že požíla alkohol. Nicméně text článku 5 nebrání státu v tom, aby zadržel osoby zneužívající alkohol proto, aby byla omezena újma způsobená alkoholem této osobě samotné nebo veřejnosti nebo aby bylo zabráněno nebezpečnému chování po požití alkoholu (viz Witold Litwa, cit. výše, § 61 - 62).
11. Proto je Soud připraven akceptovat, že zadržení stěžovatele spadá do působnosti článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.
12. Soud připomíná, že výrazy „zákonný“ a „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ v článku 5 odst. 1 odkazují zpět k vnitrostátnímu právu a stanoví povinnost přizpůsobit se jeho hmotněprávním a procesním pravidlům. Kromě toho je podstatným prvkem „zákonnosti“ zadržení ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy absence libovůle. Zadržení osoby je tak závažným opatřením, že je ospravedlněno pouze tam, kde byla vzata v úvahu ostatní, méně striktní opatření a byla shledána nedostatečnými k zabezpečení zájmů jedince či veřejnosti, které mohou vyžadovat, aby byla osoba zadržena. To znamená, že nestačí, že zbavení svobody je v souladu s národním právem, musí být rovněž vzhledem k okolnostem nezbytné (viz Witold Litwa, cit. výše, § 72 - 73 a 78; Hilda Hafsteinsdottir proti Islandu, č. 40905/98, rozsudek ze dne 8. června 2004, § 51; z pozdější doby Kharin proti Rusku, č. 37345/03, rozsudek ze dne 3. února 2011, § 35).
13. Stanovením, že každé zbavení svobody musí být provedeno „v souladu s postupem stanoveným zákonem“, článek 5 odst. 1 rovněž odkazuje ke „kvalitě práva“ a požaduje, aby toto právo bylo slučitelné s vládou práva (rule of law), konceptem vlastním všem článkům Úmluvy. „Kvalita práva“ v tomto smyslu znamená, že pokud vnitrostátní právní předpis umožňuje zbavení svobody, musí být dostatečně dostupný, jasný a předvídatelný ve svém užití, aby se zamezilo riziku svévole (viz, mutatis mutandis, Longa Yonkeu proti Lotyšsku, č. 57229/09, rozsudek ze dne 15. listopadu 2011, § 120).
14. Soud započne svůj přezkum posouzením toho, zda vnitrostátní právní předpisy poskytovaly právní oporu pro zadržení stěžovatele. Vláda odkázala na dvě ustanovení vnitrostátního práva, která podle jejího přesvědčení umožňovala zadržení stěžovatele v posuzované kauze, a sice na ustanovení § 171 a § 254 zákona o správních deliktech. Stěžovatel nicméně nesouhlasil a uvedl, že pro jeho zadržení nebyl v lotyšském právu podklad, neboť § 171 takovou sankci za správní přestupek v něm popsaný nestanovuje.
15. Soud nejprve uvádí, že obě ustanovení, kterých se dovolává vláda, aby zdůvodnila zadržení stěžovatele, odkazují mimo jiné na takové případy, kdy se osoba objevuje na veřejných prostranstvích ve stavu opilosti, který zasahuje lidskou důstojnost. Vláda usoudila, že chování stěžovatele naplňovalo znaky deliktu „nemravné veřejné chování ve stavu opilosti“. Soud však poznamenává, že ze spisového materiálu nevyplývá, že by byl stěžovatel oficiálně postížen za přestupek podle § 171. Soud konstatuje, že uvedené ustanovení stanoví následující sankce: varování, peněžitou pokutu a zatčení. Stěžovatel nebyl varován ani mu nebyla uložena peněžité pokuty; ze spisového materiálu nelze seznat, že by soudce nařídil jeho zatčení. Jak vyplývá z obsahu protokolu o zadržení stěžovatele, který byl obsažen v expertní zprávě č. 352 ze dne 13. listopadu 2003 (viz § 16 výše), jediným důvodem zadržení stěžovatele bylo, aby „vystřízlivěl“. Nelze proto uzavřít, že zadržení stěžovatele bylo provedeno podle uvedeného ustanovení; tím spíše, když zadržení nebylo jednou ze sankcí předpokládaných ustanovením § 171, jak uvedl

stěžovatel.

16. Vláda dále argumentovala tím, že zadržení stěžovatele bylo opřeno o § 254 zákona o správních deliktech. V tomto ohledu postačuje uvést, že podle tohoto ustanovení může být zadržena pouze osoba, která spáchala delikt (viz § 37 výše). Soud upozorňuje na to, že podle dokumentů poskytnutých Soudu stranami nic nenasvědčuje tomu, že stěžovatel spáchal správní přestupek podle § 171 nebo jakýkoliv jiný delikt. Vláda dostatečně nevysvětlila aplikaci ustanovení § 254 na situaci stěžovatele, a proto dostatečně nezduvodnila oprávněnost jeho zadržení na základě tohoto ustanovení. S přihlédnutím k tomuto závěru. Soud rovněž zamítl předběžnou námitku vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, neboť právní důvody zadržení stěžovatele, a tím pádem možnosti nápravy v tomto ohledu, zůstaly nevyjasněné.
17. Výše uvedené okolnosti postačují Soudu pro závěr, že zadržení stěžovatele nebylo zákonné, neboť nemělo právní oporu ve vnitrostátním právu.
18. Soud dále zjistil, že ani další požadavky článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy nebyly v posuzovaném případě naplněny. V této souvislosti soud poznamenává, že v nyní posuzovaném případě, podobně jako tomu bylo ve věci Witold Litwa, nebyl vůbec vzat v úvahu fakt, že zákon o správních deliktech stanoví několik dalších opatření, která mohou být užitá proti osobě ve stavu opilosti. Existují specifické správní sankce pro přestupek „pobyt na veřejném prostranství ve stavu opilosti, který uráží lidskou důstojnost“, od pouhého varování až po peněžitou pokutu. Pro opakovaný přestupek jsou příslušné sankce tvrdší - od vyšší peněžitě pokuty až po zatčení trvajícím až 15 dní, které může být uloženo pouze soudcem (viz § 37). Z dokumentů předložených soudu není seznatelné, že by některé z uvedených sankcí, které jsou méně striktní než zbavení svobody (např. varování nebo peněžitá pokuta), byly zvažovány a shledány nepřiměřenými před tím, než bylo učiněno rozhodnutí o zadržení, opatření, které stěžovatele zbavilo osobní svobody na zhruba osm hodin. I pokud by Soud akceptoval argument vlády, že stěžovatel mohl být považován za ohrožujícího veřejný pořádek nebo sebe samotného, jak již bylo uvedeno výše, vnitrostátní orgány by musely zajistit lékařský posudek k posouzení zdravotního stavu stěžovatele před jeho zadržením na stanici nebo vzhledem k okolnostem zavolat neprodleně sanitku.
19. Při absenci právních důvodů ve vnitrostátním právu a absenci jakýchkoliv úvah zdůvodňujících nezbytnost stěžovatelova zadržení, Soud uzavřel, že toto zadržení nemůže být považováno za „zákonné“ ve smyslu ustanovení článku 5 odst. 1 Úmluvy. Uvedené ustanovení Úmluvy bylo proto porušeno.
20. K použití článku 41 Úmluvy
21. Újma
22. Soud neshledal existenci příčinné souvislosti mezi zjištěným porušením Úmluvy a tvrzenou škodou; nárok stěžovatele proto zamítl. Na druhou stranu, rozhodujíc na spravedlivém základě, jak požaduje článek 41 Úmluvy, Soud přiřkl stěžovateli částku 5000 EUR jako náhradu nemajetkové újmy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

...

2. Prohlašuje stížnost na porušení článku 3, článku 5 odst. 1 a článku 13 Úmluvy za přijatelnou;
3. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy v jeho věcné i procesní části;
4. Rozhoduje, že není třeba posuzovat stížnost na porušení článku 13 Úmluvy;
5. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy, a zamítá předběžnou námitku vlády učiněnou v této souvislosti;

(zpracovala Mgr. Gabriela Černá)